

MES'ULİYET

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُؤْلَوْنَ الْإِدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا

Ahzab/15. Andolsun ki daha önce onlar, sırt çevirip kaçmayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi. Allah'a verilen söz mesuliyeti gerektirir!

تِلْكَ أُمَمٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Bakara/134. Onlar bir ümmetti, gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz onların yaptıklarından sorguya çekilmezsiniz.

قُلْ أُنْحَاكُمْ فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَتَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ

Bakara/139. De ki: Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbiniz olduğu halde, O'nun hakkında bizimle tartışmaya mı girişiyorsunuz? Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da size aittir. Biz O'na gönülden bağlananlarız.

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ تَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ

Bakara/286. Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer) de kendinedir...

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جِمْلِهَا لَا يَحْمِلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ

Fâtır/18. Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. Yüğü (günahı) ağır gelen kimse onu taşımak için (başkasını) çağırırsa, bu çağırdığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey yüklenmez...

HADİS...

* (Abdullâh) İbn-i Ömer radiya'llâhu anhümâ'dan:

Şöyle demiştir: Resûlullâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'den işittim, buyurdu ki: Her birerleriniz râî (yâni

elinin altında ne varsa onu lâıkiyle muhâfaza ve sıyânetle mükellef)dir ve her birerleriniz elinin altındakinden mes'uldür. Devlet adamları birer râîdir ve raiyyesinden mes'uldür. İnsan ehl(u ayâl)inin râîsidir ve raiyyesinden mes'uldür. Kadın, kocasının evinin râîsi (yâni muhâfızı)dır. Hizmetkâr efendisine âid malın râîsidir ve elinin altındakinden mes'uldür.

-Râvî ki, İbn-i Ömer, yâhud ondan rivâyet eden oğlu Sâlim İbn-i Abdillâh'tır- Resûlullâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'in bir de: "İnsan babasına âid malın râîsidir ve elinin altındakinden mes'uldür" buyurduklarını zannediyorum, der. (Elhâsıl) her birerleriniz râî ve her birerleriniz raiyyesinden mes'uldür.

* Hz. Ömer radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'a vahiy indiği zaman, yüzünün yakınlarında arı uğultusu gibi bir ses işitildi. Bir gün, O'na vahiy indirildi. Bir müddet öyle kaldı. Sonra o hal açıldı. O da Mü'minûn suresinden ilk on ayeti okudu:

"Mü'minler kurtuluşa ermiş, umduklarına kavuşmuşlardır. Onlar namazlarını Allah'tan korkarak, hürmet ve tevazu içinde ve tâdil-i erkân ile kılarlar. Onlar dünya ve ahiretlerine faydası dokunmayan her türlü şeyden yüz çevirirler. Onlar nail oldukları her türlü nimetin zekatını aksatmadan verirler. Onlar namuslarını korurlar. Ancak hanımlarına ve cariyelerine karşı müstesna; bunlarla olan yakınlıklarından dolayı kınanmazlar. Kim helal sınırını aşarak bunların ötesine geçmek isterse, işte öyleleri haddini aşmış olanlardır. O mü'minler ki, Allah'a ve kullara karşı olan emânet ve mesuliyetlerini yerine getirirler ve sözlerinde dururlar. Onlar namazlarını devamlı olarak, vaktinde ve şartlarına riayet ederek kılarlar. İşte onlar vârislerin ta kendileridir. Onlar Firdevs cennetine vâris olurlar. Onlar orada ebedi olarak kalacaklardır" (Mü'minûn, 1-11).

Arkadan dedi ki: "Kim bu on ayeti yerine getirirse cennete girer." Sonra kibleye yöneldi ve ellerini kaldırıp: "Allahım (hayrımızı) artır, bizi (iyilik yönüyle) noksanlaştırma. Bize ikram et, zillete düşürme. Bize ihsanda bulun, mahrum etme. Bizi tercih et, (düşmanlarımızı) bize tercih etme. Allahım, bizi râzı

kıl, bizden de razı ol!" buyurdular."

* Üsame İbnu Şerik anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalatu vesselam buyurdular ki: "Hiç kimse başka birinin günahından mesul olmaz."

PIRLANTA SERİSİ...

MÜ'MİN MESÛLİYET İNSANIDIR

"Her birerleriniz râî (çoban) ve hepiniz elinizin altındakinden sorumlusunuz: Devlet reisi bir râî ve elinin altındakilerden sorumludur. Her fert, ehl ü ıyâlinin râîsidir ve raiyetinden mes'ûldür. Kadın beyinin hânesinin râîsi ve gözeti-minde olan şeylerden sorumludur. Hizmetçi efendisinin malının râîsi ve elinin altındakilerden mes'ûldür. Herbirerleriniz râî ve herbirerleriniz raiyetinden sorumludur." 342

Râî, herhangi bir şeyi görüp-gözeten, koruyup-kollayan ma'nâsına gelir. Çobana "râî" denmesi de, kendine emânet edilen hayvanları en emin, en müsâit yerlerde otlatması, onları kurda-kuşa kaptırmaması herhangi bir şeye maruz kaldıklarında onlarla içden alâkadâr olması, bu kudsî vazifeyi îfa ederken de fitrî safvetiyle, her zaman hasis ihtiraslardan uzak kalabilmesi ve sürüsüne karşı duyduğu derin şefkat, beslediği engin merhamet hissiyle, onların elemeleriyle müteellim, lezzetleriyle de mütelezziz olması gibi önemli hususlardan ötürüdür.

Ve işte, bir ma'nâda devlet reisi ile teb'a arasında da böyle bir münâsebet söz konusudur. Devlet reisi ve derecesine göre değişik dâirelerdeki onun temsilcileri, ellerinin altındakilerini görüp gözetmek, onların elem ve lezzetlerini paylaşmak, onlara mutlu gelecekler hazırlamak ve onların sıkıntılarını göğüslemekle sorumludurlar...

Hâne reisi ile aile fertleri arasında da aynı münasebet bahis mevzûdur; hâne reisi nafaka, elbise ve onları uygun bir yerde iskân etme gibi hususlarda birinci derecede sorumlu olduğu gibi, ta'lim, terbiye, hüsn-ü muâşeret, dünya ve ukba saadetini te'min gibi mes'elelerde de sorumludur.

Aynı durum, kadının kocasıyla olan münâsebetlerinde de

geçerlidir; kadın evinin işlerini tedvirde, kocasının malını, ırz ve nâmusunu muhâfazada, sürüsünden mes'ul bir çoban gibi sorumludur.

Hizmetkârın, efendisinin malını, mülkünü; evlâdın, babanın servet, şeref ve haysiyetini koruyup kollamadaki durumları, hep bu "râî" ve "raiyye" mülâhazasıyla alâkalıdır. Denilebilir ki, din nazarında râî ve mer'î olmadık hiçbir mükellef yoktur. Bir yönüyle herkes tıpkı bir çoban, diğer yönüyle de güdülen raiyye mesâbesindedir. Hatta bir râî için güdülecek herhangi bir raiyye olmasa bile o yine sorumludur. Evet, herkes kendi nefisini, aklını ve bütün duygularını, bütün uzuvlarını birer emanet gibi koruyup kollama mecburiyetindedir.

İslâm, bildiğimiz bütün sistemler ve dinler içinde, devlet reisinden, evlerimizde çalışan hizmetçilere kadar, hem de, henüz demokrasi rüyalarının görülmediği bir dönemde, herkesin sorumluluğunu en ince teferruatına kadar belirleyip ilân eden biricik hayat nizamıdır ve bu mevzûda ona rakîb bir başka sistem göstermek de mümkün değildir.

İslâm Peygamberi "devlet reisi mes'ûldür"der, onun sorumluluğunu, sorumluluk sınırlarını, vazife ve mükellefiyetlerini bir bir sıralar.. kadın ve erkeğin mes'ûliyetlerini hatırlatır ve ayrı ayrı sahalarda, her ikisine de belli sorumluluklar yükler.. babanın evlâda, evlâdın babaya karşı mes'ûliyetlerinden söz eder ve her iki tarafın da hak ve mükellefiyetlerine dikkat çeker.. hatta, bu mevzûda, dünyadaki gelişmeler nazar-ı itibara alınacak olursa, çok erken sayılabilecek bir dönemde, hizmetçi ve işçilerin hak ve mes'ûliyetlerinden bahisler açarak, beşer tarihindeki içtimâî çalkantılardan çok önce sosyal bir probleme çözüm teklif eder.

İşte size, devlet reisi ve teb'anın karşılıklı haklarından -ki, çoğu Ahkâm-ı Sultaniyelerde beyan edilmiştir- evlâd ve ana-baba haklarına, ondan karı-koca ve işçi-işveren haklarına kadar, fıkıh kitaplarında, ahlâk ve terbiye risalelerinde, içtimâiyat ve hukuk eserlerinde; oldukça hacimli birer yer işgal eden onca mes'elenin üç-beş kelime ile peygamberâne bir ifadesi

daha..!²⁵⁰

MES'ULİYET

Biz, bugün Müslümanlar olarak çok ağır bir mes'uliyetin altında bulunuyoruz. Bir dönemde sahabe gibi seçkinlerle temsil edilen bu da'vâ, bugün, cılız iktidarımıza rağmen, İlâhî bir ihsan olarak omuzlarımıza yüklenmiş durumda. Burada "biz" derken İslâm'a hizmete gönül vermiş bütün da'vâ arkadaşlarımızı kastediyorum. Bu işin şakası yoktur.. evet Sahabe rolünü üstlenmek çok ağır, ağır olduğu kadar da şerefli bir vazifedir. Böyle bir işin altından kalkabilmek, ancak kalbî ve rûhî hayatın devamlı kontrolüyle mümkündür. Yoksa rolünü güzel oynayamamış insan mahcubiyeti içinde sahneden tard edilme durumu da söz konusudur.²⁵¹

MESULİYET DUYGUSU

...Mesuliyet duygusunun bir yönünde herkesin kendisine düşen vazifesini idrak etmesi vardır. Bir diğer yönünde de kulluğun ağırlığı altında belinin kemiklerinin çatır çatır çatırdayışı vardır. Bir yönünde ibadet şuuru vardır. Sanat tablosu karşısında fertlerin Allah'a kul olduklarını idrak etme vardır. Beri tarafta da vicdanlarında bu kulluğun ağırlığını duymaları vardır.

Bu yönü Resulü Ekrem (a.s.m.) bize intikal ettirirken Tirmizi'deki bir hadisi şeriflerinde şöyle buyururlar. Hadisin baş tarafı Buhari Müslim'de de vardır. Fakat sonuyla sadece Tirmizi'de. "Eğer benim bildiğimi bilseydiniz çok ağlar az gülerdiniz" buyuruyor Resulü Ekrem (a.s.m.). ve Tirmizi'deki şekliyle devam ediyor. "Allah'ın azametini bilseydiniz sizi karşısına nasıl aziz, şerif muhatap olarak aldığını bilseydiniz, bilseydiniz kainat içinde muhatap olarak sadece sizi intihap etti. Bilseydiniz size meleklerin üstünde mualla bir mevki verdi. Bilseydiniz ki sadece meleklere ruhaniyattan olmaları itibariyle o yöne ayinedarlık vazifesini verdi. Ve bilseydiniz ki size hem cismaniyet hem ruhaniyet yönüyle mükemmel câmi bir ayinedarlık keyfiyetini bahşetti. Bilseydiniz ki, bütün varlıklar arasında en câmi şekilde Allah'ı gösteren aynalar sizlersiniz. Bunu bilseydiniz çok ağlayacak az gülecektiniz. Ailelerinizin

sıcak döşeklerini terk edeceksiniz. Dağlara kaçacaksınız, yediğiniz şeyler gırtlaklarınızdan aşağıya girmeyecekti, içtiğiniz suyu rahatlıkla yudumlayamayacaksınız. Ve sözlerini şunlarla bitiriyor nebiler nebisi. "Ah keşke bir odun olsaydım. Odun olsaydım da kesip biçselerdi. Damlarda kullansalardı ama insan olmasaydım".

Haşa!, el hak o kendisine düşen insanlık vazifesini yapmıştı. Ama onun bu feryadında, onun bu türlü iniltisinde ümmeti Muhammed'in vazifesinin idrak etmemesinin eleminin gizli teellümü yatmaktadır. O bizim derdimizi terennüm ediyordu. Yaşarken, şuursuzca yaşayışımızı terennüm ediyordu. Yanından geçerken, bizden şuur isteyen meselelerin yanından, gözümüzü yumup geçişimiz derdini terennüm ediyordu.

Resulü Ekrem (a.s.m.) kulluğun bu ağır mükellefiyeti altında, mesuliyeti altında inim inim iniliyordu. Gerçekten her mümin hayatı boyunca işlediği bir günahın veya Allah'ın azametini uygun onu tanıyamamanın ezikliğini vicdanında daima duymuş ve bunu istikamet kazanması için çok kuvvetli bir zemberek itici bir güç bir enerji stoku saymış. Bunun itmesi ve çekmesiyle istikamet kazanmıştır. Bu hususu tenvir için bir beşerin en büyüğünden bir de devri risalet penahide sahabiden en küçüğüyle misal arz etmekle birbirinden uzak gibi görülen iki uçta mesuliyet şuurunun nasıl hakim olduğunu göstermeye çalışacağım.

Ondan sonrada yığın yığın nimetler içinde maddi manevi Allah'ın ihsanları içinde yüzen şu cemaate sadece bir soru tevcih etmekle iktifa edeceğim. Acaba biz bize düşen vazifeye müdrik miyiz, sorusunu tevcih edeceğim...²⁵²

SORUMLULUK ŞUURU

Var olmanın en önemli derinliği hareket ve hamledir. Hareketsizlik bir çözülme ve ölümün bir başka adıdır. Hareketin sorumlulukla irtibatlandırılması ise onun en birinci insanî buudunu teşkil eder. Sorumlulukla disipline edilememiş bir hamle ve hareketin tamam olduğu söylenemez.

İnsanların pek çoğu değişik maksat ve gayeler arkasında

koşar dururlar ama, bu koşup durmalar sorumlulukla derinleştirilmediği takdirde bunlardan bir şey beklemek beyhûdedir. Gözleri, çıkar hırsıyla dönmüş menfaatçiler harıl harıl çalışır, politikacılar gezer büyüğü nutuklar atar, medya haber-yorum ve daha değişik programlarıyla şov üstüne şov yapar, bazı çevreler bütün bir sene boyu müstehcenlik soluklar durur, bir kısım din adamı kıyafetindeki insanlar sürekli hakk-ı temettû peşinde koşar, borsalar ve para piyasaları spekülasyonlarla sabahlar, spekülasyonlarla akşamlar, bazı devlet daireleri değişik ideolojilere primler yağdırır, bir kısım akli erenler de olup-biten bunca şeyi olabildiğine bir umursamazlıkla seyreder; yani ezen ezer, ezilip-giden de "İstifâ-i tabû" deyip bütün bunları olağan kabul ederse, yapılması gerekli olan şeyler çok zorlaşmış demektir. Öyle ki, bu uğursuz hareket ve oluşumların kahramanlarına ve bu korkunç dolaplar arasında ezilip perişan olanlara: "Böyle nereye gidiyorsunuz?"

"Bu hissizlikle cemiyet yaşar derlerse pek yanlış: Bir ümmet göster, ölmüş maneviyatıyla sağ kalmış. " M. Âkif

demeye kalksanız, yüzünüze bir tokat veya tükürük atmasalar bile, mutlaka bir laf çarpar ve gülümser geçerler. İhtimal size: "Koyunu koyun ayağından, keçiye de keçi ayağından asarlar" ya da daha bir umursamazlık içinde: "Gemisini kurtaran kaptandır" der, mes'uliyet şuurunuzla alay ederler. Hatta daha bir sere serpe insan imajını hatırlatan lâubalilikle: "Bana ilişmeyen yılan bin yıl yaşasın" hezeyanını savurur, hüşyâr vicdanlarınızda hafakanlar hasıl ederler. Kim bilir bu vadide, saf düşüncelerinize ve masum duygularınıza gelip çarpacak daha neler ve nelerle karşılaşacaksınız.?

Ne var ki, bunların hiçbirisi inanmış ve duyarlı gönüllerin düşünceleri değildir; değildir ama, densizlik ve hezeyan deyip geçmeniz de sizin sorumluluk şuurunuzla telif edilemez. Telif edilemez; zira milletçe çepeçevre düşmanlar ve düşmanlıklarla sarılı bulunuyoruz. Böyle bir abluka içinde bulunduğumuz sürece, duyguda, düşüncede, inançta, sanatta, hür teşebbüste kendimiz olduğumuzu söyleyemez, İslâmî haysiyetimizi, millî iffetimizi koruyamaz, gemimizi kurtaramaz, sahile ulaşamaz,

kendi dünyamızı kuramaz, gönlümüzce yaşayamaz, yeryüzü mirasçısı olamaz ve Allah'a varamayız.. evet, artık gözümüzü açıp gerçeği görmemiz, basiretimizi kullanıp dünden bugüne bize ait olan şeylere sahip çıkmamız, içten içe varlığımızı ve benliğimizi kemiren şeyleri de kovmamız şarttır. Yoksa bir gün mevcut durumu muhafaza etmemiz bile imkânsızlaşacaktır.

Bir zamanlar bizim düşmanlarımız cehalet, fakirlik, tefrika ve taassub gibi şeylerdi. Şimdilerde bunlara hilebazlık, zorbalık, sefâhet, müstehcenlik, vurdumduymazlık ve kozmopolitlik de ilave oldu. Nezâhet-i diniye, safvet-i fikriye ve heyecân-ı milliyesini koruyanlar, bugün olsun böyle bir endişe taşıyanlar beni mazur görsünler, bir hayli zamandan beri genç nesiller ve safderûn bir kısım kartlar, çok masum heyecanlarla saptırılmakta, aldatmama ve aldanır olma karakterinin gadr u efgânını yaşamakta ve bütün kerameti süslü-püslü anlatılmasında bir kısım çarpık ideolojilerle baştan çıkarılmakta. Bazı kesimleriyle dahi olsa, milletçe böyle bir düşünce inhırafı ve şahsiyet kayması ise, bu mübarek ülkenin yeni baştan işgali demektir. Ve işte asıl bu işgalde, Fatih zehirlenmiş, Hüdavendigâr bağrından hançer yemiş, Yıldırım kederinden ölmüş ve Yavuz da şirpençeye yenik düşmüş olacaktır. Bu ise apaçık, istiklâl mücadelesinden muzaffer olarak çıkan millet ruhunun, çağın mesâvîsi, aydınların gafleti ve kitlelerin vurdumduymazlığı yüzünden katledilmesinden başka bir şey değildir.

Bizler dünyamıza, îman, insan ve hürriyet sevgisinden örülmüş yepyeni bir ruh kazandırma ve bu esaslar üzerinde neşv ü nemâ bulmuş, gelişmiş mübarek bir ağacın mânâ köklerinin safveti ölçüsünde ve o köklerle irtibatlı olarak yeni sürgünlere zemin hazırlama mes'uliyeti altındayız. Şüphesiz böyle bir sorumluluğun yerine getirilmesi de ancak ülkenin mukadderâtına, insanımızın, tarih, din, örf, âdet ve bütün mukaddesâtına sahip çıkacak kahramanların mevcudiyetine vâbestedir.. ilim aşkıyla dopdolu, imar ve inşâ düşüncesiyle gerilim içinde, samimilerden daha samimi dindar, milliyetperver ve sorumluluk duygusuyla her zaman vazife başında

kahramanların mevcudiyetine. Onlar ve onların gayretleri sayesinde milletçe hayatımıza, bizim anlayışımız, bizim düşüncelerimiz ve bu anlayış ve düşüncelerin muhassalasî hâkim olacak.. herkeste, nefsinin toplumun hizmetine adanmış duygusu öne çıkacak.. vazife taksimi ve karşılıklı yardımlaşma düşüncesi yeniden canlanacak.. işveren-işçi, ağa-köylü, memur-sokaktaki insan, ev sahibi-kiracı, sanatkâr-sanatsever, müvekkil-vekil, muallim-talebe bir vâhidin değişik yüzleri olma hususiyetiyle bir kere daha ortaya çıkacak ve birkaç asırlık beklentilerimiz bir bir gerçekleşecektir. Düşlerimizin idealize edildiği bir dönemde yaşıyor ve çağın sorumlularının iyi bir zamanlama ile vakti geldiğinde bunların hepsini realize edeceklerine inanıyoruz.

Evet, bizim birkaç asırlık rüya ve hülyalarımızın esas budur; bu rüya ve hülyaları gerçekleştirmenin en birinci yolu da mes'uliyet şuuru ve mes'uliyet ahlâkıdır. Tamamen hareketsizlik bir ölüm ve çözülme, hareketteki sorumsuzluk ise bir kargaşa olduğuna göre bize, davranışlarımızı mes'uliyetle disipline etmekten başka seçenek kalmıyor.. evet, bizim her teşebbüsümüz mes'uliyet endeksli olmalıdır. Yolumuz hak yolu, dâvâmız "hakkı tutup kaldırmak", hedefimiz de gözlerimizi açıp-kapayıp Allah'ın rızasını araştırmaktır. Aslında bunun böyle olması bizim insan olmamızın sadakası ve iradelerimizin de hikmet-i vücûdudur. Hayatımızda, hayatın gayesini aramaya, ruhumuzda aşka ulaşmaya, vicdanlarımızda mes'uliyet şuurunu kavramaya ve esas, temeli, ışığı, güç kaynağı îman ve aşk olan bir sistemin kaynağına uyananlara, ilim, sanat, ahlâk ve hikmet yollarını göstermeye kendimizi mecbur biliyor ve bu misyonun azad kabul etmez köleleri sayıyoruz. Tarihimizin bidâyetinden günümüze kadar gelen evliyâ, asfiyâ, ebrâr ve mukarrabîn çizgisi ve ruhâniyetleri üzerinde serpilip gelişeceğini ümit ettiğimiz gayretlerimiz, ikinci bir Rönesans hareketinin başlangıcı olacaktır.

Şimdiye kadar her asrın bir kerâmeti olmuştur: Evet, milâdî altıncı asırda insanlığın yeniden var olması, onuncu asırda pek çok Türk boyunun İslâm'la bir kere daha dirilmesi, ondördüncü

asrın başında da, Söğüt'ün bağrında yusufçuğun kelebeğe dönüşmesi gibi bir metamorfoz kerâmeti yaşanmıştır. Zannediyorum yirmibirinci asrın kerâmeti de milletimiz ve ona bağlı milletlerin devletler muvâzenesindeki yerlerini almaları şeklinde zuhur edecektir. Dünya tarihinin istikâmet ve akışını da değiştirecek olan bu yeni tekevvün, ruh, ahlâk, aşk ve fazilet yörüngeli olacaktır. Evet, ilim, ahlâk, hak ve adalet mücadelesi de diyebileceğimiz bu mânevî cihadımızla, yıllardan beri dünyanın değişik yerlerinde perişan ve derbeder olmuş mübarek milletimizin bütün parçalarını bir araya getirerek, bugüne kadar sahipsiz ve idealsiz kalmış nesillerin, bir mefkûre etrafında ve "Livâu'l-Hamd"e erme neşvesiyle yeni bir "ba'sü ba'de'l-meut" yaşayacaklarına inanıyoruz.²⁵³

RİSALE...

MUKADDESAT VE MESULİYET

Başkasına itimat etmeyen nefsiyle teşebbüs eder. Size bir misal söyleyeceğim: Siz göçersiniz. Göçerin malı koyundur; o işi bilirsiniz. Şimdi herbiriniz, bazı koyunları bir çobanın uhdesine vermişsiniz. Halbuki çoban tembel ve muavini kayıtsız, köpekleri değersizdir. Tamamıyla ona itimat etseniz, rahatla evlerinizde yatsanız, biçare koyunları müstebit kurtlar ve hırsızlar ve belâlar içinde bıraksanız daha mı iyidir; yoksa onun adem-i kifayetini bilmekle nevm-i gafleti terk edip, hanesinden her biri bir kahraman gibi koşsun, koyunların etrafında halka tutup, bir çobana bedel bin muhafız olmakla, hiçbir kurt ve hırsız cesaret etmesin, daha mı iyidir?

Mukaddesat o koyunlardan daha kıymetlidir.²⁵⁴

KADER AÇISINDAN MESULİYET

Kader ve cüz-i ihtiyârî İslâmiyetin ve imânın nihayet hududunu gösteren, halî ve vîcdânî bir imânın cüz'lerindendir. Yoksa ilmî ve nazarî değillerdir. Yani, mü'min, her şeyi, hattâ fiilini, nefsini Cenâb-ı Hakka vere vere, tâ nihayette teklif ve mesuliyetten kurtulmamak için, cüz-i ihtiyârî önüne çıkıyor; ona "Mesul ve mükellefsin" der. Sonra, ondan sudûr eden iyilikler ve

kemâlât ile mağrur olmamak için, kader karşısına geliyor; der: "Haddini bil, yapan sen değilsin."

Evet, kader, cüz-i ihtiyârî, imân ve İslâmiyetin nihayet merâtibinde; kader, nefsi gururdan; ve cüz-i ihtiyârî, adem-i mesuliyetten kurtarmak içindir ki, mesâil-i imâniyeye girmişler. Yoksa, mütemerrid nüfûs-u emmârenin işledikleri seyyiâtının mesuliyetinden kendilerini kurtarmak için kadere yapışmak ve onlara in'âm olunan mehâsinle iftihar etmek, gururlanmak, cüz-i ihtiyârîye istinat etmek, bütün bütün sırr-ı kadere ve hikmet-i cüz-i ihtiyârîyeye zıd bir harekete sebebiyet veren ilmî meseleler değildir. Evet, mânen terakkî etmeyen avâm içinde, kaderin cây-ı istimâli var; fakat, o da mâziyât ve mesâibdedir ki, yeisin ve hüznün ilâcıdır. Yoksa, maâsî ve istikbâliyâtta değildir ki, sefâhete ve atâlete sebep olsun. Demek, kader meselesi teklif ve mesûliyetten kurtarmak için değil, belki fahr ve gururdan kurtarmak içindir ki, imâna girmiş. Cüz-i ihtiyârî, seyyiâta mercî olmak içindir ki akîdeye dahil olmuş; yoksa mehâsine masdar olarak tefer'un etmek için değildir.

Evet, Kur'ân'ın dediği gibi, insan, seyyiâtından tamamen mesûldür. Çünkü, seyyiâtı isteyen odur. Seyyiât, tahribât nevinden olduğu için, insan bir seyyie ile çok tahribât yapabilir. Müthiş bir cezaya kesb-i istihkak eder: bir kibrit ile bir evi yakmak gibi. Fakat, hasenâta iftihara hakkı yoktur; onda, onun hakkı pek azdır. Çünkü, hasenâtı isteyen, iktizâ eden rahmet-i İlâhiye ve icad eden kudret-i Rabbâniyedir. Suâl ve cevap, dâî ve sebep, ikisi de Hak'tandır. İnsan, yalnız duâ ile, imân ile, şuur ile, rızâ ile, onlara sahip olur.

Fakat seyyiâtı isteyen, nefsi insaniyedir-ya istidad ile, ya ihtiyâr ile. Nasıl ki beyaz, güzel güneşin ziyâsından bâzı maddeler, siyahlık ve taaffün alır; o siyahlık onun istidadına âittir. Fakat, o seyyiâtı çok mesâlihi tazammun eden bir kanun-u İlâhî ile icad eden, yine Hak'tır. Demek, sebebiyet ve suâl, nefistendir ki, mesuliyeti o çeker. Hakka âit olan halk ve icad ise, daha başka güzel netice ve meyveleri olduğu için, güzeldir, hayırdır.

İşte, şu sırdandır ki, kisb-i şer, şerdir; halk-ı şer, şer değildir.

Nasıl ki pek çok mesâlihi tazammun eden bir yağmurdan zarar gören tembel bir adam, diyemez "Yağmur rahmet değil." Evet, halk ve icad da bir şerr-i cüzî ile beraber hayr-ı kesir vardır. Bir şerr-i cüzî için hayr-ı kesîri terk etmek, şerr-i kesîr olur. Onun için, o şerr-i cüzî hayır hükmüne geçer. İcad-ı İlâhîde şer ve çirkinlik yoktur; belki, abdin kisbine ve istidadına âittir.²⁵⁵

MUKADDES KELİMELERİ ÖĞRENMEYENLER

...Şu memleketin maâbid ve medâris-i diniyesinden başka, makberistanın mezar taşları dahi birer telkin edici, birer muallim hükmündedir ki, o maânî-i mukaddeseyi ehl-i imana ihtar ediyorlar.

Acaba kendine Müslüman diyen bir adam, dünyanın bir menfaati için bir günde elli kelime frengî lûgatından taallüm ettiği halde, elli senede ve hergünde elli defa tekrar ettiği Sübhanallah, Elhamdülillâh ve Lâ ilâhe illallah ve Allahu ekber gibi mukaddes kelimeleri öğrenmezse, elli defa hayvandan daha aşağı düşmez mi?²⁵⁶

TEFSİR...

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جِمْلَتِهَا لَا يُخْمَلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ

Fâtır/18. Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. Yüğü (günahı) ağır gelen kimse onu taşımak için (başkasını) çağırırsa, bu çağırdığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey yüklenmez...

...Yüce Allah'ın adaleti hatırlatılarak buyuruluyor ki Hem günah çeken bir nefis diğerinin günahını çekmez.

VİZR: Ağırılık, ağır yük, ağır günah, vebal demektir. Burada günahın cezasının ağırlığı demektir. Herkes kendi günahından sorumlu olur, kendi günahının cezasını çeker; nitekim "Her koyun kendi bacağından asılır" deriz. Zalimlerin, zorbaların yaptığı gibi birinin günahı diğerine yükletilmez. Ankebut Sûresi'nde "Onlar mutlaka kendi yüklerini de, o yükleriyle birlikte daha nice yükleri de bizzat yüklenecekler." (Ankebut,

29/13) buyurulmuş olması da buna aykırı değildir. Çünkü o hem sapıtmış, hem de saptırmış olanlar hakkındadır. Başkasını da sapıtmaya çalışanlar hem sapıklıklarının, hem saptırmalarının günahını çekerler ki, ikisi de kendi günahlarıdır.

Nitekim "Her kim bir kötü adet çıkarırsa, ona hem onun günahı, hem de onu işleyenlerin günahı vardır" hadisi de böyledir. Yani diğer işleyenler çekmeyecek demek değil, onların hepsi kadar da fazla çekecek demektir. Demek ki birisi şunu şöyle yap da günahı varsa benim boynuma olsun diye kefalet ederek diğerini bir günaha sokarsa, o boynuna aldığı günahı çekmeyecek değildir, ancak sevkettiği kimseyi kurtarmış olmayacak, onun çekeceğini çekmeyecek; birisi aldandığının cezasını çekecek birisi aldattığının cezasını çekecektir.

...Yükü ağır basan, çok ağır yük altında bulunan günahkar bir nefis, yükünün başkası tarafından alınıp yüklenilivermesine çağırırsa, yalvarsa da ondan hiçbir şey yüklenilmez. Rıza ve tercih ile de yüklenilmez, cebren de yüklenilmez. Çünkü o kıyamet günü "O günden sakının ki hiçbir kimse kimseden yana bir şey ödeyemez. Kimseden bedel kabul olunmaz. Kimseye de şefaât fayda vermez." (Bakara 2/123) diye tanımlanan bir gündür. "Ne bir alış-veriş, ne de bir dostluk olan" (İbrahim, 14/31) bir gündür. Gerekse bir yakını olsun. Yani çağırın veya çağırılan bir yakını bile olsa, yine yüklenilmez. O halde Allah'ın emaneti gibi göklerin ve yerin çekemediği ağır bir yükü yüklenmiş olan insan, bir de o emanete hıyanet ederek ve şunu bunu sapıtarak sen yap da günahı benim boynuma olsun demek gibi, başkalarının günahını boynuna almaya kalkışmamalı; diğer birtakımı da öylelere uyup günahı filanın boynuna diye kendini ateşte yakmamalıdır.²⁵⁷

NÜKTELER...

ONLARA BU ET HARAMDIR

Kocasının işi son günlerde iyice bozulmuştu. O kadar ki diğer ihtiyaçların te'mini şöyle dursun iki çocuğun karnını doyuracak bir sofraya hazırlama imkânından bile mahrum kalmıştı. Şayet beyi o gün akşama da sofraya kuracak bir şey getiremezse

hareketsiz bekleyen çocukların durumu tehlikeye girecekti. Binbir endişe ve elem içinde akşamı iple çekmeye başladı.

Nihayet geç saatlerde kapıyı çalan kocası elinde bir paketle gelmiş, buruşuk etten ibaret paketi heyecanla kapalı kadın sevinçle mutfığa koşarak pişirdiği eti derhal sofraya getirip açlıktan tâkatsız düşmüş çocuklarıyla birlikte yemeye başlamışlardı.

İşte o sırada komşusunun küçük çocuğu içeri girdi ve sofranın başına dikilerek yenen etten istemeye başlardı. Kadıncağız aceleyle bir kendine, bir de çocuklarına yetiştirdiği lokmalardan birini de küçüğe uzatınca kocası:

- Hayır hayır, ona verme, onlara bu et haramdır! diye ikazda bulundu.

Komşu çocuğu buna üzölmüş, ağlayarak evlerinin yolunu tutmuştu. O güne kadar kimseden böyle bir karşılık görmeyen zengin çocuğu, babasına durumu anlattı ve bir lokma et vermediklerini şikâyet ederek "O etten ille de isterim" diye tutturdu.

Bu defa çocuğun sesini bir türlü kesemeyen baba, elinden tutarak bitişik komşunun evine gelmeye mecbur kaldı. Onlar halen sofradaydılar.

- Çocuktur, halden anlamıyor, şunun sesini kesmemiz için bir lokma et rica edeceğim, dedi. Fakat adamın cevabı kesindi:

- Kusura bakmayın, ben bu etten size veremem. Çünkü bu bize helâl, fakat size haramdır!

- Neler söylüyorsun komşu, size helâl olan şey bize nasıl haram olur?

- Olur komşucuğum, olur. Fakat gel, benim bu sırrımı fâş etme, şimdiye kadar kimseye açmadığım derdimi şimdiden sonra da açmak zorunda bırakma!

- Hayır, bu sözlerinden bir şey anlamıyorum; çocuğa bir lokma et vermeyişinin mazeretinden başka bir lâf değildir bu.

Mecbur kalmıştı işin içyüzünü anlatmaya. Elindeki mendiliyle gözyaşlarını silen adam titrek sesle mes'elenin içyüzünü

anlatmaya başladı.

- Günlerdir şu sofraya ne bir katık, ne de bir parça ekmek getirmek saâdetinden mahrum kalmıştım. İşlerim büsbütün tersine gidiyor, yakamıza sarılan fakirlik bize aman vermiyordu. Bugün artık tahammülümüzün bittiği gündü. Çocuklar bugün de bir lokma olsun bir şey yemezlerse hayatları tehlikeye girecek, bu durumun arkasından ölüm gelecekti. İyice muhtar kalmıştık. Bu yüzden yol kenarına atılmış bir koyun leşinden kestiğim bir parça eti kâğıda sararak getirdim. İşte soframızda gördüğün et o koyun leşinden koparıp getirdiğim ettir. Biz muhtar kaldığımız için bu haram etten yiyebiliriz, ama sizler (Allah daha çok versin) servetinin hesabını bilmeyecek kadar zengin kimsesiniz, siz muhtar kalmadığınız için böyle haram etten yemeniz de câiz olmaz. Çocuğunuza bir lokma et vermeyişimin asıl sebebi budur!..

Komşusunun bu izahından sonra başını yere eğerek utanan zengin adam, birşey söylemeden oradan çıkar ve doğruca şahsına âit sürünün çobanını bulur, ona şu emri verir:

- Ben derin vicdan azâbı çekmeye başladım, büyük mes'uliyet altında olduğum inancındayım. Bizim, ölü koyunun etini sofralarında katık yapacak kadar zarurete düşen bitişik komşumuzdan haberdar olmayışımız büyük bir günahdır. Koyunların yarısını derhal işâretle... Onları şu andan itibaren komşuma hibe ediyorum, haber ver!

Sonra dükkânına gelen adam oradan da bir miktar yiyecek ve giyecek alır, komşuya gönderir. Onu yokluğun acı pençesinden kurtarır.

Sadece şahsını düşünen bir zengin olmaktan Allah'a sığınarak tevbe ve istiğfarda bulunan bu zengin, bir akşam rü'yasında Resûlüllah'ı görür, ondan evvelâ bir îkaz, sonra da bir müjde alır:

- Servet Allah'ındır. Bâzı kulları ise tevziat memurudurlar. Allah'ın sana muhtaçlara vermek üzere emânet ettiği servete ihanet eder duruma düşmüş, komşunun koyun leşi yiyecek hale düşmesine alâkasız kalmıştın. Bereket ki en sonunda

durumlarını öğrenip tam zamanında yardım yaparak onları kurtardın! Müjdelers olsun sana, Allah yardımını kabûl etti. Cehennem'e ilk girecek zenginlerden iken, bu defa Cennet'e evvel girecek servet sâhiplerinden oldun!..

RESUL-Ü EKREM'İN TEFTİŞİ

...Ve asıl mesele bizim durumumuz. Şuurlu cemaat yetiştirme mükellefiyeti altında buluna zenginlerimizin durumu. İnsan yetiştirme durumunda servetini sarf etmekle mükellef olan zenginlerin durumu. Üniversitede talebeye bakma, burs verme evler isitirca etme içlerinde talebeleri himaye etme. Zenginlerin mükellefiyet ve mesuliyetleri. Ve her birisi birer mürşit ve muallim olan mekteplerimize girme şerefiyle şeref yap olan, serfiraz olan muallimlerimizin vazifelerini idrak etmeleri. Vatan evladı karşısında vazifesini idrak eden muallimi inşallahu Teala dün birken yarın bir ordu halinde cenabı hakkın huzurunda teftiş verecektir. Resulü Ekrem'in ruhaniyeti karşısında işte ordum budur diyecektir. Şuna katiyen inanın İslam hesabına gelişen bütün muvaffakiyetler, bütün zaferler doğrudan doğruya cenabı risalet mahap efendimizin teftişi altındadır. Buna katiyen inana bilirsiniz. Ben öyle tekellüflü mekellüflü konuşmasını beceremiyorum. Aklıma gelen şeyleri nispet yakaladıkça arz etmeye çalışıyorum.

Resulü Ekrem'in teftişi bana bir şeyi hatırlattı. Mehmet Akif'ten peder vasıtasıyla naklen duyduğum bir vakıa vardır. Senelerce evvel bunu size nakletmişimdir. Abdulhamid cennet mekan devrinin büyük hakimi aynı zamanda mana aleminin sultanı bir insandı. Abdulhamid cennet mekanını hiç hacca gitmediği halde Medine'de görüp evinde barındıran insanlar vardır ki, oraya giden hacılar bahsederler.

Mehmet Akif bir yaşlı zatı anlatıyor. "Sultan Ahmet veya Ayasofya camiine gidiyorum. Her sabah ne kadar erken gidersem gideyim mihrabın bir kenarında saç sakalı bembeyaz olmuş ihtiyar bir adam ümitsizce, bedbin durmadan ağlıyor. O kadar ağlıyor ki, ağlamadığı tek dakikayı yakalayamadım. Nihayet bir gün yanına sokuldum. Muhterem dedim, Allah'ın rahmetinden insan bu kadar nevbit olur mu. Niye bu kadar

ağlıyorsun. Bana beni konuşturma dedi kalbim duracak. Ben çok ısrar edince bana anlattı. Dedi ki, ben Abdulhamid cennet mekanın devrinde bir binbaşıydım orduda. Ordunun imana, Kuran'a hizmet ettiği devirde ben orduda bir binbaşı idim. Annem babam vefat edince servetimiz vardı, payimal olmasın diye bir istifa dilekçesi gönderdim. Dedim ki, annem babam vefat etti. Falan yerlerde ki mağazalarımız filan yerlerde ki gayri menkullerimiz bunlara nezaret edecek bir nezaretiye ihtiyaç vardır. İstifam kabul buyurulursa, istifa etmek istiyorum.

Biraz sonra bana doğrudan doğruya hnkardan bir yazı geldi. İstifam kabul edilmedi. Ben bir daha dilekçe verdim yine aynı cevap geldi. Bizzat çıkayım huzuruna şıfa-i olarak görüşeyim. Bu celadetli padişah cidden çok celadetli. Ben yaveriyle uzun zaman bir yerde kaldım, tuhaf gelir size nasıl sen kaldın diyeceksiniz, yaşlı yaveriyle uzun zaman bir yerde kaldım. Abdulhamid faytonda giderken faytonun sağındaki solundaki nefes almaya bile korkarlardı.

Meded Efendi, Allah rahmet eylesin evliyaullahtan bir zattı. Ben bir zat o celadetli padişahın huzuruna ıktım. Haşmet mahap dedim. İstifamım kabulünü istirham edeceğim dedim. Durumumuz budur dedim. Derin derin biraz düşündü. İstifa etmemi istemiyordu. İsrarıma da dayanamadı. Öfkeli bir edayla elinin tersiyle beni iter gibi haydi istifa ettirdik dedi seni. Ben döndüm geldim işimin başına. Gece alemi manada orduların teftiş edildiğini gördüm. Risalet mahap efendimiz yıldıızın önünde duruyordu. Bütün Türk ordusu efendimize teftiş veriyordu. Osmanlı padişahlarının ileri gelenleri vardı. Abdulhamid'e edeple kemer beste-i ubudiyetle kainatın fahrının arkasında duruyordu. Derken benim birlik geldi. Başında kumandan olmadığı için darmadağınıktı. Döndü Abdulhamid'e dedi ki, Abdulhamid nerede bunun kumandanı. Dedim ya Resulallah çok ısrar etti, istifa ettirdik. Senin istifa ettirdiğini biz de istifa ettirdik buyurdu. Ben ağlamayım da kim ağlasın.

Katiyen bileceksiniz ki, İslam adına atılan her adımın arkasında Resulü Ekrem vardır. İslam vazifesi irşat ve tebliğ adına atılan her adımın arkasında Resulü Ekrem (a.s.m.) vardır.

Arkanızda efendimizi zahir, başınızda yardımcı ve murakıp olarak görmek istiyorsanız vazifenizi idrak şuuru içinde herkes hayatı içtimaide hissesine düşen mevkide vazifesini yapmağa çalışsın. Talebeler vazifelerini yapsınlar. Hekimler vazifelerini yapsınlar. Üniversitelerde kendilerine vazife tevdi edilenler vazifelerini yapsınlar. Liselerde orta mekteplerde kendilerine ders verme imkanı bahşedilen kimseler vazifelerini yapsınlar. Cenab-ı hakkın rahmet hazinelerinden cüzdanlarına hazinelerinden servetin çağlayıp geldiği zenginler kendilerine düşen vazifeleri yapsınlar. İnşallahu Teala elele omuz omuza vererek azmi ikdamımız dağlar gibi buzları eritecek. Şu zalam zalam üstüne leyli yeldayı cennet asa bir bahara çevirecektir. Bütün şu ağlamaları inşallahu Teala gülmeye çevirecektir. Cenab-ı Vacib-ül vücut ve tekaddes hazretleri yar ve yardımcımız olsun. Nusretini bizimle beraber eylesin inşallahu Teala...

258

MES'ULİYET DUYGUSU

Ömer Bin Abdülaziz'in mesuliyet duygusunu ve millete hizmet anlayışını hanımı şu sözüyle ifade etmiştir:

- Halife olduğundan beri, Ömer'i cünüplükten veya ihtilamdan dolayı yıkanırken görmedim.

O, millete hizmet mesuliyetinin ağırlığı altında, aile hayatını unutmuş, dünya zevk ve lezzetlerini bir tarafa bırakmıştı. Onun bu hali, nasihat etsin diye bir İslam büyüğüne anlatılmış , o İslam âlimi de, Ömer Bin Abdülaziz'e: ailesini bu derece ihmalin doğru olmadığını, ifade etmişti. Halifenin verdiği cevap düşündürücüydü:

- Bütün bir İslam ümmetinin yükü, boynunda olan adam, kıyamet gününde bu yükün kendisinden sorulacağını bildiği halde, nasıl kendi hanesini düşünür, eviyle meşgul olabilir?

259

MES'ULİYET HİSSİ

...Bulunduğu makam ve mevkiin mesuliyetini müdrik olup, ağırlığı altında ezilenlerin başında Allah'ın Resulü (s.a.s.) gelmektedir. Aldığı işin, yüklendiği mükellefiyetin mesuliyetini o

derece idrak ediyordu ki bakınız Hud suresi nazil olunca mübarek sakalındaki beyazlar kısa zamanda fazlalaşmaya başlıyor. O sırada soruyorlar:

- "Ya Resulâllah, mübarek sakalınız son günlerde fazlaca beyazlaşmaya başladı?" Büyük mesuliyetin sahibi cevap veriyor:

- "Şeyetebni Hud! Hud suresi beni ihtiyarlattı!" Tekrar soruyorlar:

- "Hangi ayeti acaba?" Şu cevabı veriyor:

- "Festakim kemâ ümirte... Yani, ne fazla, ne eksik, tam emrolduğun gibi ol!"

Görülüyor ki, Allah'ın Resulü (a.s.m.) yüklendiği ağır mükellefiyetin manasını o kadar müdrik, gereğini o kadar hissediyor ki, nihayet bir de "emrolduğun ne ise aynını yap, ne fazla, ne de eksik olsun" emri gelince bu mesuliyet hissi büsbütün tecessüm ediyor, hatta mübarek sakalları bile bu mesuliyetin tesiriyle beyazlaşmaya başlıyor.

Resulallah'ın sakallarını beyazlaştırıp, ihtiyarlatan bu ayetin devamında hangi ayet var bakınız. Ayetin mealı:

- Zalime yardımcı olmayınız ki ateş sizi yalamasın!

Abbasi halifelerinden Muvaffak Billah bir yatsı namazında imamın okuduğu bu ayeti dinlerken saffın arkasında olduğu yere düşüyor, cemaat bir birine karışıp bir suikast ihtimalinden söz ederken, kendine gelen halife:

- Hayır, diyor. Kimseyi suçlamayı düşünmeyin. Bu ayet benim dizlerimin bağını çözdü de ondan düştüm. Baksanıza, "zalime yardımcı olmayınız ki, ateş sizi yalamasın" diyor, zalim olmak şöyle dursun yardımcıları ikaz ediyor. Ya biz zalimin kendisi olmuştuk, iktidarımız zamanında zulüm işlemişsek, durumumuz ne olacak?

Evet, işte bu da mesuliyet hissi, bulunduğu makam ve mevkiin ağırlığını idrak etme melekesi. Hem de dizinin bağı çözülürcesine.

Dava böyleleriyle yürür, iş bu türlü mesuliyet sahipleriyle

başarılır...²⁶⁰

MES'ULİYET HAREKETİ

...Bizim hareketimiz, mesuliyet hareketidir; davamız hayata uymak değil, hayatımızı Hakk'a uydurmaktır. Bizi Allah'a doğru götürecek olan irademizin iktidarı, isyan halinde ifadesini bulucudur: Hayatımızın içinde hayat yokluğuna, ruhumuzda aşkın yokluğuna, vicdanlarımızda mesuliyetin yokluğuna isyan; merkezi, mihrakı meşalesi aşk ve iman olan ve aydınlığının sahası içinde nesle ilim, sanat, ahlak ve felsefe yolları açacak olan yaratıcı isyan. Alpaslanların, Nizamülmülklerin, Yıldırımlarla Mehmet Akiflerin ruhaniyatları üzerinde barınacak olan isyanlarımız ruhlarda bir Rönesansın başlangıcıdır.

Her asrın fütuhâtı vardır. Batı'da 15. asır keşiflerin, 16. asır Rönesans'ın, 17. asır metot zihniyetinin, 18. asır inkılabın, 19. asır ilimlerle sosyalizm hareketlerinin fütuhâtını terennüm etmişti. Bizim tarihimiz, fütuhâtın daha az ulularını kaydetmemiştir. Dünya tarihinin istikametini değiştiren ecdadımızın ruh ve ahlak sahasındaki nice nice fetihlerinden beş yüz sene sonra, 20. asrın ortasında biz yeni fetihler yapmak azmindeyiz. İlim ve ahlak, Hak ve adalet uğrunda girişeceğimiz bu Cihad için, neslimizi, duygu ve ideal sahasında sahipsiz bırakılmış çocuklarını bir bayrak altında birleşmeye davet ediyoruz.²⁶¹

HAMALLIK YAPAN HALİFE

Halife Hazret-i Ömer bir gece şehri dolaşırken, bir evden çocukları iki gündür aç olan annenin feryadını duyar.

— Yavrularım, Allah sizin hakkınızı Ömer'den sorsun! Bu sözü işiten halife kapının Önünde titremeye başlar.

İçeriye seslenir:

— Ömer'den ne istiyorsun?

— Sen ne soruyorsun, dost musun, düşman mısın?

— Allah için, dost olarak soruyorum.

— Ömer'den şunu istiyorum: Bu çocukların babasını askere

gönderdi. İki gündür çocuklarım aç, ocağım üzerine tencere koydum, suyu karıştırıyorum. Yemek pişiriyorum diye onları avutuyorum. Dün uyutmuştum. Ama bugün açlıktan uyuyamıyorlar. Birbirlerine sarılmış halde sızlanıp duruyorlar.

— Peki, Ömer'e haber verdin mi?

— Neyi haber vereyim? Adamlarımızı askere almayı biliyor da, gerideki çocukların durumunu hiç düşünmüyor mu? İnsanlara baş olmak, başa belâ olmak mıdır? Hazret-1 Ömer ağlayarak evine koşar. Arkasına bir çuval un eline bir teneke yağ alıp kadının evine gelirken karşısına sahabelerden bir zat çıkar.

— Ey mü'minlerin Emiri, bu ne hal, nereye koşuyorsun? Ver şu tenekeyi ben taşıyayım.

— Yok vermem, bunlar Ömer'in günahlarıdır. Bugün yükümü alırsın ama, yarın Allah'ın huzurunda günahlarımı alamazsın. Bırak da ben taşıyayım.

Eve girip çuvaldan biraz un çıkarır, tencereye koyar. Sönmek üzere olan ateşi üflerken sakalının bir tarafı hafifçe yanar. Un çorbası pişirip çocukların kamını güzelce doyurur. Çocukların annesine de:

— Yarın mutlaka Halife'yi göreceksin der.

Kadın tanımadığı bu yabancı adamın yaptığı iyiliklerden dolayı, son derece memnun olur. Evden çıkarken arkasından söyle konuşur:

— Allah Ömer'in yerine başımıza seni geçirsin.

Halife Ömer hiç sesini çıkarmadan oradan ayrılır. Sabahleyin kadın halifenin yanına gider; bakar ki kendisine çorba pişiren zat, Halifelik makamında oturmaktadır. O zaman özür dilemeye başlar:

— Kusura bakma Ya Ömer, akşam canımın acısından size acı söyledim, sizi incittim.

— Hayır sen vazifeni yaptın. Ömer suçludur. Asıl siz hakkınızı helâl edin...

İşte onlar böyleydi... ²⁶²

İDAREYİ TALEP

Fazl İbn-i Rebî anlatıyor:

"Harun Reşid, Kabe'yi ziyaret etmek, hac yapmak üzere Mekke'ye gelmişti. Ben de beraberindeydim. Bir gece yanıma geldi:

- Bana bir adam bul, biraz nasihat etsin. Şu bıçare, yıkık gönlüm tamir istiyor, dedi.

Birkaç kişiyi ziyaret ettikten sonra aklıma gelen zat Fudayl ibn-i İyaz oldu. Kapısına gittik, kapıyı vurduk, hiç cevap vermedi. Ben:

- Emirü'l-Mü'minin kapının önünde, sizinle görüşmek ! istiyor, dedim,

- Benim Emirü'l-Mü'minin'le ne işim var? Şu gece vakti Rabbime ibadetimden beni alıkoymayın, diye seslendi. Allah'a and verince geldi, kapıyı açtı, İçeriye girdik. Fakat mum yoklu, karanlıktı. Çekildi, bir tarafa oturdu. Sanki kendi dünyasından ayrılmak istemiyordu. Odada onu aramaya başladık. Benim elimden evvel Harun'un eli ona değdi. Halifenin yumuşak eli, nasırlı ayaklarına s temas edince;

- Bu ne güzel eller, eğer cehennemde yanmazsa... dedi. Harun Reşid, bir şeyler anlatmasını İstedi.

- Harun, dedi, sen bir şey anlatılacak durumda değilsin. Sen halife olduğun zaman kime gidip fikir sordun? Kiminle istişare ettin? Senin seleflerinden Ömer bin Ab-dülaziz halife olduğu zaman arkadaşlarım-, Salim ibn-i Abdullah'ı (Hz. Ömer'in torunu), Muhammed İbn-i Kab ül Kurezi'yi, Reca ibn-İ Hayve'yİ (Tabiinin büyük imamı) çağırdı. Onlara şöyle dedi:

"Ben ağır bir yük altına girdim. Neden Allah beni bu imtihana tabi tuttu bilemiyorum. Beni halife seçtiler. Bu büyük vebalin altından nasıl kalkarını? Nasıl bunun hakkını veririm? Siz benim arkadaşlarınsınız. Allah açkına beni yalnız bırakmayın!"

Ve arkadaşları konuşmaya başladılar. Salim, dedesi gibi bir İnsandı. Ona diyordu ki:

"Ömer, öyle bir oruca niyet et ki, vefatın iftar olsun. Beşeri hislerine karşı tuttuğun oruçtan vefatında iftar edesin."

Muhammed ibn-i Kab-ül Kurezi şöyle diyordu: *"Mü'minlerin küçüklerini evladın, emsalini kardeşin, büyüklerini baban bil. Babana hürmet et. Kardeşine karşı mürüvvet içinde bulun. Evladına karşı şefkatli ol."*

Reca ibn-İ Hayve'ye geiince o:

"Ya Ömer!Halifesin.'Nefsin için arzu ettiğini mü'minler için de arzu etmezsen mü'min olamazsın. Mü'minleri nefsin kadar sevecek, onları nefsine tercih edeceksin" diyordu.

Harun! Ömer bunlardan nasihat aldı. Allah aşkına sen kimden nasihat aldın. Sen hilafete koştun gittin. Halbuki senin deden Hz. Abbbas (r.a.), Resul-i Ekrem (a.s.v.)'a geldi:

"Ya Resulaüah, bana da emirlik ver" dedi. Allah Resülü:

"Bu ağır bir yükür. Ben bunu isteyene vermem. Bu vazife onundur ki, o vazifeden kaçır" buyurdu.

Harun, sen ise dolu dizgin gözlerini kapadın, hilafete koştun. Koşarken hiç mi Allah'tan korkmadın?

O böyle dedikçe Harun Reşit yıkılıyor, hıçkırır hıçkırır ağlıyordu. Ben, Fudayl ibn-i İyaz'a:

- Emirül'l-Mü'minin'i öldüreceksin. Adamın kalbi çatlayacak, dedim,

- Esas siz onu öldürüyorsunuz. Poh poh'luyor, Allah'ı göstermiyorsunuz. Dünyayı işaret edip mahvediyorsunuz, diye cevap verdi.

Yanından ayrılırken Harun Reşid:

- Fudayl, bir şeye ihtiyacın var mı? diye sordu.

- Çok ihtiyacım, çok borcum var. Rabbime medyunum. O'na olan borcum, bana başkalarına olan borcumu unutturdu, dedi.

- Sana bir kese altın vereyim.

- Fesubhanallah! Ben seni ahirete çağırıyorum, sen beni dünyaya çağırıyorsun. Bu ne utanmazlık? diye cevap verdi.

Harun Reşid, kapının önüne çıkınca içerden bîr kadın sesi duyuldu. Fudayl'a:

- Ne olurdu Allah aşkına, bir lokma bir şey alsaydın. Bir iki günden beri aç, susuzuz, diyordu. Fudayl:

- Aç, susuz olduğunuzu biliyorum. Bunlara nasihat ettiğim devrede beni boğazlanan bir sığır haline getirmek, nasihatlerimin tesirini yok edip beni öldürmek mi ; istiyorsunuz? deyince: Harun Reşid:

- Adamın beni doyurdu, dedi.

Allah'a hesap vermek düşüncesinin ağırlığı, mesuliyetini idrak etmiş idarecilerin belini bük müştür.

Sadece kendi hesabını değil, milletin tamamının hesabını vermek...

Sahipsiz bırakmamak... Evet... Ama, verilince almak...istememek... Peşinden koşmamak... Üstünlük ve ehliyet iddia etmemek... Koltuğa sevdalanmamak...²⁶³

KUŞUN RİCASI

Avcılar, zavallı kuşu yaralamışlar, o da can havliyle kaçmaya başlamıştı. Yaralı kuş uçuyor, avcılar aman vermeden kovalıyordu. Nereye saklandı ise buldu, hangi dala kondu ise gördüler.

Kuşun küçük kalbi pır pır çarpıyor, birazcık nefeslenmek istese üzerine bir namlu doğruluyordu. Avcılar, onu ellerinden kaçırmak istemiyor, bu koşuşturma hırslarını tahrik ediyordu. Merhamet kalkmıştı yüreklerinden... Kuşun zayıflığı, acizliği, çaresizliği, medet ister hali hiç ;. umurlarında değildi. Acımayacak, öldürene kadar saldıracaklardı. Zemin ölüm kusuyor, kurşunlar patlıyor, barut kokusu etrafa yayılıyordu.

Zavallı kuşun uçacak hali kalmamıştı. Son bir kez havalandı ve uzaktaki bir topluluğu gördü. Şeyh Efendi, ortaya oturmuş, müridleri etrafında halelenmiş, zikrediyorlardı. Onların meclisine kadar zorla uçtu. Bir anda, korkunun tesiriyle İçinden geleni yaptı ve yaydan boşanmış ok gibi Şeyh Efendinin kaftanının

altına saklandı. Güvenmiş, kendince emin bir yer bulmuştu.

Şeyh Efendi, göğsünün altındaki ani kıpırdanmadan irkildi, ne olduğunu anlayamadı ve elini oraya attı. Zaten, cam dudağına gelen kuş, bu darbeyle öldü.

Ötede, mahkeme-i kübra kurulduğunda kuş, Şeyh Efendi'den davacı oldu. Şeyh, bilerek ve isteyerek yapmamış olduğu için mesul tutulmadı. Zaten o da kuşun öldüğünü görünce çok üzölmüştü. Kuşa, son sözünü sordular.

- Bir arzum var, dedi. Ben, o kaftana, o sarığa güvendiğim için altına sığındım. Bundan sonra o güveni boşa çıkaracak hiç kimsenin o kaftanı giymemesini İstiyorum. Ki başıma gelenler başkalarının başına gelmesin.

Neslimiz, kendisine insafsızca kasdeden avcılarının tuzaklarından sığınacak bir yer arıyor. Koca bir insanlık günah batağına düşmüş, çırpınıyor, ağlıyor. El uzatılamadığı için eroin komasında ölen her bir gençten, iffetini kaybeden her bir çocuktan insanlık mesuldür. Nerede, hangi ülkede, hangi milletten ve renkten olursa olsun... Hapishaneler, hastaneler, sokaklar, mezarlıklar feryad ediyor.

Vazife ağır ve mesuliyet büyüktür. Ve bu ateşten kaçanların, güvenip gelenlerin, elini uzatanların itimadını sarsmaya kimsenin hakkı yoktur. İman urbası çıkarılamayacağına göre, kaftanın hakkını vermeye azamî gayret gösterilmelidir.²⁶⁴

NEME GEREK

Büyük İslam alimlerinden Yahya Efendi ile, Kanunî Sultan Süleyman süt kardeşidirler. Yahya Efendi, duası makbul, keramet ehli bir zattır.

Bir gün Kanunî, Osmanlı'nın sonunun nasıl olacağını merak eder ve Yahya Efendi'ye şunları yazar:

- Ağabey, sen ilahî sırlara vakıfsın. Kerem eyle de, biz Osmanoğullannın akıbetinin ne olacağını haber ver. Soruyu okuyan Yahya Efendi, bir kâğıda:

- Kardeşim, "neme gerek" yazar ve padişaha gönderir.

Cevabı okuyan Kanunî hayretler içerisinde kalır. Hemen kayığa biner ve Yahya Efendi'nin, bugünkü Yıldız Parkı'nın yanında bulunan dergâhına gider. Soru sorup da cevap alamamış olmanın üzüntüsüyle:

- Ağabey, bu ne iştir? Sualimize cevap vermediniz. Yoksa bir kusur mu işledik? der.

- Biz cevap verdik, der Yahya Efendi, ancak bunu sizin anlayamamanıza şaşarız.

- Nasıl cevap verdiniz?

- Kardeşim! Bir devlette haksızlık ve zuiüm yayılır, bunu işitip, görenler de "neme gerek!" derlerse, mani olmazlarsa; bir koyunu kurt değil de çoban yerse, bunu bilenler de hakikati söylerneze; fakirlerin, muhtaçların, gariplerin feryadı göklere çıkıp bunları taşlardan başkası işitmezse, işte o zaman neslinin yok olmasını bekle! Hazineleer boşalır, asker itaat etmez, işte o zaman yok olmak zamanıdır.

Kanunî, Yahya Efendi'den hayır dualarını İster ve işittiklerinin hüznü ile oradan ayrılır.

İnsan olduğunun idrakinde olanların mesuliyet duyguları yüksektir. "*Neme gerek!*" diyemezler. Kanayan bir yara görünce ciğerleri yanar, aldırmaııp geçemez, Allah'tan utanır, Peygamberinin ruhaniyetinden sıkılır, mukaddes emanetleri sahipsiz bırakmaz, bırakamaz.

Öyle olunca Allah vaktin azizi eder. Bunu kaybedince, koyun olduğunu zannedip kendi bacağından asılmak edebiyatı yapmaya başlaınca, yüzüne "*Neyimiz var fezailden, nemiz eksik rezailden!*" tokadını yer.

Cemiyeti yakan yangının alevleri, yüreğini, beynini, evini, ailesini, annesini sarmıştır da, farkında değildir.

"*Neme gerek!*" diyenlere, hak ettiğı gereksiz İnsan muamelesi yapılır.

Mesuliyet ruhu ölünce, şanlı çınar yıkılır.²⁶⁵

MESULİYET VE VİCDAN

Özi Kalesi, Ukrayna'da, Odesa yakınlarında, Osmanlı'nın Doğu Avrupa'daki son kilit noktası idi.

1787 Osmanlı-Rus savaşında, Osmanlılar yine iki cephede birden savaşmak zorunda kalmıştı. Asıl ordu Nemçe (Avusturya) üzerine gitmişti. Ruslar bütün kuvvetleriyle Özi'ye yüklendiler.

Mareşal Potemkin'in kumanda ettiği Rus ordusu, kaleyi karadan ve denizden kuşattı. Ruslar, gece gündüz kaleye gülle yağdırıyordu. Aşın soğuk ve kardan ötürü bir türlü yardım alamayan Özi, altı ay kendini müdafaa etti.

Ruslar, bu muhteşem savunma karşısında çaresiz kalmıştı. Muhasarada elli bin askerini kaybeden Potemkin, kale alınırca üç gün yağma ve katliama müsaade edeceğini söyleyerek askerlerini kışkırttı. Ocak ayının başlarında şiddeti artan kardan Ötürü sular donmuştu. Rus askerleri nehir tarafındaki surlara yöneldi. Mehmetçikler son barutlarına ve kurşunlarına kadar savaştılar. Son asker de toprağa düşünce Ruslar kaleye girebildi. Moskof, iliklerine kadar sinmiş olan vahşeti savunmasız İnsanların üzerine kustu. Kadın, çocuk, yaşlı demeden yirmi beş bin insanı şehit ettiler.

Tahtta I. Abdulhainîd Han Hazretleri vardı. Özi'nin düştüğünü anlatan rapor eline verildi. Rusların sivil halka yaptıklarının anlatıldığı yere gelince derin bir "ah!" : çekti. Bu parçalanan bir yüreğin iniltisiydi. Buna dayanamamıştı. Kan beynine fırladı, beyin damarları çatladı ve vücuduna felç indi. Yığılıp kalmıştı. Ve koca sultan bu büyük üzüntüye daha fazla dayanamayarak birkaç gün sonra vefat etti.

Onlar bu idi. Milletleri İçin yaşıyor, koca bir milletin ve devletin yükünü omuzlarında taşıyor, mesuliyetlerini yüreklerinde duyuyorlardı. Ve zaten devleti idare edenler, liderler böyle olmalıydı. Öleni, üzüleni, ezileni, fakiri kendi evladından ayrı düşünemezlerdi.

Millet kan ağlarken el sallamalar, gülüp eğlenmeler sonradan çıktı. "Mehmetçik şehit oldu" denince, annesinden evvel yığılıp kalan mesulleri, gözünü uyku tutmayan büyükleri göremedik. Değil o kadarına, zevkinden feragat edenine bile hasret kaldık.

Doyasıya karnını doyurmayan, "Karnım tok olursa, fakirlerin halini hissedemem!" diyen Ömer bin Abdulazizleri hayal bile edemedik. Onun için Azerbaycan işgal edilince bayılıp düşenin yüreği anlaşılamadı. Televizyonlar aleyhinde bir görüntü imiş gibi defalarca yayınladı.

Beyin damarlarını çatlatacak mesuliyet ufkunu, vicdanı ve yüreği anlamak çok zor. Hadise akılları donduracak çapta... Öyle olamayınca istense de yapılamaz ve anlaşılmaz. Kulaklar duyar, yürekler duymaz. Bazıları onun için seçilmiştir.²⁶⁶

KİM MESUL

Bediüzzaman Hazretleri, göçerlerin soruşu üzerine şu misali anlatıyor:

"Siz göçersiniz. Göçerin malı koyundur; o işi bilirsiniz. Şimdi, her biriniz bazı koyunlarınızı çobanın himayesine vermişsiniz. Halbuki çoban tembel, yardımcısı ilgisiz, köpekleri değersizdir. Böyle olduğunu bildiğiniz halde sizler, tamamıyla ona itimat edip, rahatlıkla evlerinizde uyur musunuz, yoksa her biriniz gaflet uykularınızı terk ederek birer kahraman kesilip koyunlarınızın etrafında pervane mi olursunuz? Böyle hassas bir durumda sizin bir çobana bedel bin muhafız kesilip, hırsızlara ve kurtlara meydan vermemeniz hem doğru ve hem de yapılması gereken şey değil midir?"

Evet, çobanının yetersiz olduğunu bilen herkes, böyle bir durumda koyunlarının etrafında pervane olur, malının etrafında kahraman kesilir, iman, ahlak, milletimizin, bayrağımızın izzeti o koyunlardan daha kıymetsiz değildir. Vicdanların tefessüh ettiği bir dönemde yapılması gereken, idare edenleri suçlamak değil, birer kahraman gibi hayırlı hizmetlerin etrafında pervane kesilmektir.

*"Başkasına itimat etmeyen nefsiyle teşebbüs eder."*²⁶⁷

VAZİFE ŞUURU

Son dönem Osmanlı alimlerinden Hüsrev Efendi, birgün sınıfta ders anlatırken, talebeleri hocalarının çok durgun

olduğunu hisseder ve:

- Hocam, bugün çok durgunsunuz, derler.

- Kusura bakmayın, der, hissettirmek istemezdim. Genç kızım, ben evden çıkmadan az evvel vefat etti. Onun teçhiz ve tekfini ile uğraşayım diye düşünürken aklıma, "Talebelerimin dersini aksatırsam Allah bana ne der?" diye geldi. Ben de kalktım, derse geldim. Ama kızımın cenazesi evde kala-^ kaldı. Aklım bazen ona gittiği İçin dalgınlıyorum.

*Bunlar, sonsuzluk kervanım temsil eden muallimlerdir ve hayat böyle muallimlerin eli ile yoğrulursa, insanlık muhtaç olduğu saadete yeniden kavuşur.*²⁶⁸

ELHAMDÜLİLLAH BİZİM

Yurt dışında açılan özel okullardan birinin müdürü, okulun üst katlannın birinin penceresinden bir çocuğun düştüğü-| nü görür. Hemen aşağıya koşar. Koşarken, içinden hep, "Bu çocuğun ailesine ben ne derim? Bu insanlar, bu hadiseden ötürü bize tavır alırlarsa, bu güzel hizmetler burada başlamadan biterse... Eyvah, eğitim hizmetlerimiz zarar görecek!" diye geçirir.

Çocuğun basma geldiğinde herkes açılır. Yerdeki cansız çocuğu görür. Dudaklarından: "Elhamdülillah benim oğlum-muş, hizmetler zarar görmeyecek!" cümlesi dökülür.

*işte, o Hüsrev Efendi ile, bu genç kahraman müdür arasında fark yoktur. Aynı fazilet ufkunu yakalamış insanlar, aynı çizgide buluşuyorlar demektir. Ve bu, kaybettiğimiz güneşi bulmamızın ilk işaretleridir.*²⁶⁹

YARASANIN YÜZÜ YOK

Bir zamanlar yeryüzündeki kuşlar ve hayvanlar arasında savaş başlamıştı. İki taraf da kesin bir üstünlük sağlayamıyordu. Savaşta iki tarafın da bazı özelliklerin! taşıyan yarasa, savaş müddetince tarafsız kalmıştı.

Kuşlar, "Gel bizimle beraber ol!" dediklerinde, "Ben hayvanım" diyor, hayvanlar kendilerinden olmasını istediğinde kuş olduğunu söylüyordu.

Zamanla kuşlar ve hayvanlar arasında barış imzalandı. Yarasa, kuşların yanma gidip, sevinçlerine ortak olmak istedi, fakat kuşlar onu aralarına almadılar. Hayvanların yanma gittiğinde de aynı muameleyi gördü.

Her iki tarafın da kendisini suçladığı, hiç kimsenin kendisin! yanma almak istemediği talihsiz yarasa, köşe bucak saklanmaya, y uzununu ancak alaca karanlıkta göstererek yaşamaya mecbur kaldı. Artık kimsenin yanma gidecek yüzü yoktu.

*İnsanlar, karanlığa bir mum yakmalı, yangın çıkaranlarla söndürenler arasında tarafsız kalmamalı, iyiliğin kötülüğe galebesi için elinden geleni yapmalıdır. Tabi, kötülüğe kötülükle mukabele ederek değil, güzelliği yaşayıp, tavsiye ederek...*²⁷⁰

SİZİN HALİNİZE

Behlül Dana Hazretleri, Harun Resifin tahtım boş bulduğunda kısa bir müddet oturmuş, nöbetçiler tarafından tartaklanarak aşağı indirilmişti. Harun Resifin hadiseden haberi yoktu. Geldiğinde onu ağlar buldu. Sebebini sorunca:

- Tahttaki birkaç dakikalık saltanatım için bu kadar dayak yedim, dedi. Siz yıllardan beri oturduğunuz için, başımıza gelecek olanlara ağlıyorum.

İnsan, hayatı boyunca mazhar olduğu nimetlerin hesabım Allah'a verecektir. Ferdi mesuliyet farklı, halkın bütününün mesuliyeti ile hesap vermek farklıdır. Onun içindir ki, başta dört büyük halife olmak üzere bütün büyükler böyle bir mesuliyetin altına girmek istememiş, adeta kaçmışlardır. Behlül, ince bir nükte ile bu büyük hakikati ders verir.

SEN DÜŞERSEN

Çocuğun birisinin çamurlu bir yolda koşarak gittiğin! gören İmam-ı Azam Hazretleri çocuğa seslendi:

- Evladım, dikkat et, ayağın kayıp da düşmeyesin!

Çocuk durdu ve bir devirde cemiyetin nasıl topyekün bir ilim bahçesi haline geldiğim, akılların nasıl güzellikler etraf da

döndüğünü tarihe göstermek istercesine Ebu Hanife Hazretlerine şöyle dedi:

- Ey imam, benim ayağımın kayması mühim değil. Zira ben düşersem, tek başıma düşer, tek başıma kalkarım. Ama tenin ayağın kayarsa, bu seni takip edenlerin de ayağı kayması ve düşmesi demektir. Onların hepsini kaldırmak hiç de kolay olmaz. Geçmiş devirlerde insanlar, emir olmaktan, insanlığın önüne geçmekten olabildiğince kaçıyorlar, mecbur kalmadıkça geçmiyorlardı. Mesuliyetlerim müdriktiler. Günümüzde de halkın önünde söz söyleyenler o mesuliyetle konuşmalı, milyonlarca insanın günahım yüklenmekten endişe etmelidirler.²⁷¹

SİZE BAKARAK

Beyazıd-ı Bestami devrinde, bir sofi, kafir bir adama:

- Ne olur, gel sen de Müslüman ol da cehennem azabın-dan kurtul, demiş.

Adam, o kaba sofiyi sarsan şu cevabı vermiş:

- İyi söz söylüyorsun da, Beyazıd gibi Müslüman olmak elimden gelmez, doğrusu senin gibi Müslüman olmak da istemem. Sizin imanınıza bakan kişinin imana karşı sevgisi azalıyor.

*Bir hadis-i şerifte Efendimiz'in de buyurduğu gibi, "Müzmin, kendisine bakınca Allah'ı, konusunca ahireti, hareket edince de hesap gününü hatırlatandır." Mü'min başkalarının savcısı, nefsinin avukatı olmak yerine, "Acaba, bana bakarak kaç insan Müslümanlık bu ise ben Müslüman değilim' diyerek dinden soğuyor diye düşünmeli, onun endişesini taşımalıdır. "Eğer bizler İslamiyet'in güzelliği tam temsil edebilse idik, sair dinlerin tabilerinin İslamiyet'e dehaletim görecektik." Ne yazık bugün...*²⁷²

SUÇLULAR

"Mekteplerde en az diğer dersler kadar terbiye ve milli kültür üzerinde durulmalıdır ki, vatani cennetlere çevirecek sağlam ruh ve sağlam karakterli nesiller yetişebilsin. Talim başka terbiye

başkadır, insanların çoğu muallim olabilir ama mürebbi olan çok azdır."

Haydar Bey, Nevzat Hoca'ya:

- Yine kaçmışlar. Bunlara daha önce nasihat ettik. Hiç söz tesir etmiyor. Bu üçüncü oluyor... Dedi. O da sordu:

- Niye kaçıyorlar?

- Bilmiyorum. Serserice bir yaşayış arzuları var.

- Daha önce nasıl bulmuştunuz?

- Bir seferinde garajdan tuttuk getirdik. İkinci kaçtıklarında parkta kanepeler üzerinde uyuya kalmışlar. Sıkıyönetim olduğu için gece sokağa çıkma yasağında devriye gezen askerler görüp götürmüşler, daha sonra haber verdiler getirdik. Bu hareketlerinin kendilerine çok ağıra mâl olacağını uzun uzun anlattık. Fakat nafi...

Öbür taraftan üç kafadar bu sefer trene binip kaçmayı kafalarına koymuşlardı. Biletlerini almak için başvurduklarında, tecrübeli biletçi bunların durumlarından kaçak olduklarını anladı. Ve:

- Buraları tekin yer değil; hırsızlar çoktur. Biletlerinizi ve paralarınızı bana verin, tren gelinceye kadar muhafaza edeyim. Ben sizin babanız yerindeyim deyince, bu makul teklifi kabul edip paralarını ve biletlerini teslim ettiler.

Biletçi gar polisine haber gönderip bu gençlerin kim olduğunu öğrenmesini ve okullarına, yurtlarına haber vermesini istedi.

Polis babacan bir tavırla bunlara yaklaştı ve sohbete başladı. Durumlarını öğrenince hemen ilk fırsatta yurtlarına telefon etti.

Haydar Bey, arabaya atlayıp gara, tren kalkmadan yetişti. Talebeleri alıp yurda hareket etti. Bu sefer iyi bir dayak atacaktı. Çünkü bunlara nasihatın her türlüşü daha önce yapılmıştı. Tam yurda gelince, Müdür Bey'le karşılaştı. Kendisi dövmeekten vazgeçti ve durumu arzetti. Müdür Bey:

- Haydar Bey, bana üç tane demir sopa hazırla. Bunların ayaklarını kırayım da bir daha kaçmaya yeltenmesinier. Şimdi

ben derse giriyorum onlar da sınıfa gelsin. Sen git, dediğim gibi üç demir sopa getir, dedi.

Haydar Bey, demir sopalar aramaya giderken kendi kendine:

- Allah, Allah! Hey mübarek! Bir sopa yetmiyor mu? Ağaç değil ki kırılsın diye söylenmeye başladı. Sonra da "Elbette vardır bir düşündüğü; hikmetsiz olmasa gerek." dedi.

Daha sonra üç demir çubukla geldi. Müdür Bey de dersini bitirmişti. Bizim üç kafadarın da işleri bitmişti. Ameliyat kapısında bekleyen hasta gibi ölüp ölüp dirilmişlerdi. Bunlara dönüp:

- Haydi gelin bakalım, diye çağırdı. Yan odaya geçtiler. Müdür Bey:

- Haydar Hoca çıkar gömleğini... Ben de çıkarıyorum. Alın oğlum şu demir sopaları ellerinize!.. Bu dayağı biz hak ettik. Eğer biz size güzel örnek olabilseydik, eğer gerçek insanlığı ruhlarınıza duyurabilseydik, siz böyle serseriliği arzulamayacaktınız. İşte çıplak vücudumuz istediğiniz kadar vurun dedi.

Odaya girerken yüzlerinde kan ve ayaklarında derman kalmayan ve iki büklüm vaziyetteki talebeler böyle beklenmedik bir şeyle karşılaşınca, perişan bir vaziyette kendilerini yere attılar:

- Bizim ister ayaklarımızı kırın, isterse cehenneme atın fakat ne olur sadece bizi affedin! Diye ağlaya ağlaya yalvarmaya başladılar.

Müdür Bey çok ciddiydi, iç muhasebesini yaptıktan sonra buna karar vermişti. Çocukların tavırlarından iradeli bir dönüşü fark edince, ısrardan vazgeçti. Ve bir daha da kaçma hadisesi olmadı.²⁷³

MENDERES'İN GÖZYAŞLARI

Samet Ağaoğlu, Menderes için "maskesiz politika adamı" der. Evet, Menderes'in ruh portresinin en belirgin çizgilerinden biri de duygudur. Memleketini çok sever, onun için yanıp tutuşur. Bir

gün Ağaoğlu'na: "İçim yanıyor Samet... Bu rüzgar şimdi Anadolu'yu kavuruyor. Bilirim köylünün bu yel estikçe İçine düştüğü kederi... Toprak kurumakta, kısacık ekinler sararmaktadır" der ve yanaklarından gözyaşları süzülür. Yine Samed Ağaoğlu'nun anlattığı şu hadise, Menderes'in memleketi için., insanı için., nasıl yanıp tutuştuğunu gösteren unutulmayacak ibret dolu bir tablodur:

Bir gün Bakanlar Kurulu toplantısı var. ilk önce ben gittim. Adnan Bey ne ayağa kalktı, ne tokalaştı. O nazik, o yumuşak insan bir tuhaf. Düşünüyorum, "Acaba bir hata mı yaptım? Acaba benden bir şikayeti mi var?" Derken diğer arkadaşlar da birer ikişer gelmeye başladılar. Hepsine bana davrandığı gibi davranıyor. Canı son derece sıkkın. Konuşmuyor. Kimseye tek lâf etmiyor. O sırada telefon geldi. Bir Vali ile görüşüyor. "Beni bahtiyar ettiniz. Mutlu ettiniz. Teşekkür ederim., teşekkür ederim Vali Bey" diyor. Telefonu kapattı. Bir kahkaha attı. Neşelendi. "Beyler ne içersiniz?" diye sordu. "Beyefendi ne konuştunuz?" dedim.

"Sormayın" dedi. "Onbeş gündür Güneydoğu'daki yağmur durumunu takip ediyorum. Uyuyamıyorum. Eğer üç gün daha yağmur yağmayacak olsaydı Güneydoğu ziraat bakımından mahvolacaktı. Şimdi Diyarbakır Valisi ile görüştüm. Yağmur yağdığını bildirdi. Ona sevindim. Üzüntüm geçti."(84)

Teğmen Güngör'ün Yassıada'daki nöbet defterine yazdığı şu cümleler Menderes'in ölümüne giderken bile nasıl Türkiye için yanıp tutuştuğunu gösteren tarihî ifadelerdir:

*"Havalar yağışlı gidiyor. Eğer oralara da yağıyorsa bu yağmur bu mevsimde Orta Anadolu'ya son derece faydalıdır. Mahsul çok bereketli olur "*²⁷⁴